

Ruth Ní Shiadhail
Gaeilge Locha Riach

Co. na Gaillimhe

An mbaineann an freagra seo le tuairim phearsanta an fhreagróra nó an bhfuil sé déanta thar ceann na heagraíochta thuasluaite?

Thar ceann na heagraíochta thuasluaite

An bhfuil tú toilteanach go bhfoilseofar an freagra seo ar shuíomh gréasáin na Roinne www.ahg.gov.ie?

Tá

Cumarsáid faoi alt 9 den Acht (Litreacha, ríomhphoist & cora poist)

Dualgais reatha faoin Acht:

- Cumarsáid a fhreagairt sa teanga ina bhfuarthas í;
- Faisnéis i scríbhinn nó leis an bpost leictreonach a eisiúint i nGaeilge nó go dátheangach.

1. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

****Tá na dualgais seo riachtanach. ****Ba chóir an méad seo a leanas a chur le haon scríbhinn nó post leictreonach eisithe go dátheangach: (a) beidh an téacs i nGaeilge ann ar dtús, (b) beidh an téacs i nGaeilge chomh feiceálach, chomh sofheicthe agus chomh inléite céanna leis an téacs i mBéarla agus ar an taobh céanna den leathanach lena mbaineann sé, (c) ní bheidh na litreacha sa téacs i nGaeilge níos lú, ó thaobh méide de, ná na litreacha sa téacs i mBéarla, (d) maidir leis an téacs i nGaeilge, cuirfidh sé in iúl an fhaisnéis chéanna leis an bhfaisnéis a chuireann an téacs i mBéarla in iúl, agus (e) ní dhéanfar focal sa téacs i nGaeilge a ghiorrú mura bhfuil an focal sa téacs i mBéarla, ar aistriúchán air é, giorraithe freisin.

Foilseacháin faoi alt 10 den Acht

Dualgais reatha faoin Acht:

- Doiciméid áirithe a fhoilsiú go comhuaineach i nGaeilge agus i mBéarla (m.sh. tuarascálacha bliantúla, cuntais iniúchta, tograí beartais phoiblí, ráitis straitéise srl.

2. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

****Ba chóir na cáipéisí luaite san Acht a choinneáil agus gan an liosta a leasú ar mhaithe le hairgead a shábháil. Céard is fiú daoine a spreagadh agus oiliúint le Gaeilge a úsáid**

mura mbíonn cáipéisí ,srl.. ann dóibh sa todhchaí le húsáid (tá moladh eile thíos ar conas airgead a shábháil) **Ba chóir cur leis an liosta agus aon fhoirm chlóite nó leictreonach a bhainfeadh an pobal úsáid as a chur san áireamh chomh maith le suíomhanna gréasáin **Ba chóir go mbeadh an Ghaeilge agus an Béarla in aon cháipéis nó foirm dhátheangach taobh le taobh leis an teanga eile faoi aon chlúdach amháin (réiteodh seo an fhadhb nach mbíonn foirmeacha Gaeilge ar fáil in oifigí stáit agus thabharfadh sé deis agus spreagadh don phobal ar fad foirmeacha a líonadh as Gaeilge más mian leo) **Ba chóir go mbeadh gach cáipéis chorparáideach curtha ar fáil go leictreonach amháin (d'fhéadfadh na comhlachtaí poiblí nó na leabharlanna cóipeanna aonarach a de na cáipéisí a chur i gcló ar ghnáthinneall fótachóipeála d'aon duine gan teacht ar ríomhaire. Shábhálfadh a leithead de mholadh na milliúin euro ar an Stát gach bliain mar gheall nach mbeadh orthu na mílte cáipéis chorparáideach a chur i gcló1)

Comharthaí, stáiseanóireacht & fógairtí taifeadta béil faoi na Rialacháin faoin Acht (I.R. Uimh. 391 de 2008)

Dualgais reatha faoin Acht:

- Cloí leis na Rialacháin maidir le húsáid na Gaeilge agus an Bhéarla ar chomharthaí, ar stáiseanóireacht agus i bhfógairtí taifeadta béil.

3. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

Tá na dualgais seo riachtanach. ** Cuireann comharthaí tráchta féiníomhá tíre in iúl agus bíonn tionchar acu ar dhearcadh an phobail i leith thábhacht na teanga. Níor chóir go mbeadh eisceacht déanta dóibh in Acht na dTeangacha Oifigiúla. Ní moladh é seo le gach comhartha tráchta a athrú thar oíche ach ba chóir go mbeadh soláthar déanta san Acht go mbeidh sé riachtanach aon chomhartha nua sa todhchaí atá le crochadh faoi na rialacháin chéanna is a bhaineann le comharthaí i gcomhlachtaí poiblí, mar atá luaite thíos: (a) beidh an téacs i nGaeilge ann ar dtús, (b) beidh an téacs i nGaeilge chomh feiceálach, chomh sofheicthe agus chomh hinléite céanna leis an téacs i mBéarla, (c) ní bheidh na litreacha sa téacs i nGaeilge níos lú, ó thaobh méide de, ná na litreacha sa téacs i mBéarla, (d) maidir leis an téacs i nGaeilge, cuirfidh sé in iúl an fhaisnéis chéanna leis an bhfaisnéis a chuireann an téacs i mBéarla in iúl, agus (e) ní dhéanfar focal sa téacs i nGaeilge a ghiorrú mura bhfuil an focal sa téacs i mBéarla, ar aistriúchán air é, giorraithe freisin. ** Tá lógó comhlachta lárnach d'íomhá an chomhlachta sin. Ba cheart deireadh a chur le heisceacht a dhéanamh de lógónna comhlachtaí poiblí ar chomharthaí agus stáiseanóireacht ach féachaint chuige go mbeidh an Ghaeilge chomh feiceálach ar gach lógó nua comhlachta poiblí feasta. ** Maidir le híomhá na tire seo mar thír dhátheangach thar sáile, ba cheart deireadh a chur le heisceacht a dhéanamh d'fheidhmiú comhlachtaí poiblí thar lear: na hambaasáidí, Coláiste na nGael sa Lbháin, srl.

Scéimeanna Teanga faoin Acht

Is iad na scéimeanna teanga croílár an Achta Teanga. Leagtar amach sna scéimeanna teanga an córas trína bhforbraíonn comhlachtaí poiblí a gcuid seirbhísí trí Ghaeilge thar thréimhse ama. Is trí na scéimeanna teanga a dhéileáiltear le húsáid na Gaeilge

ar shuíomhanna gréasáin, ar bhileoga, ar bhróisiúir, ar fhoirmeacha, trí sheirbhísí teileafóin, trí sheirbhísí idirphearsanta eile, trí sheirbhísí ar líne srl.

4. (a) I do thuairimse, an bhfuil córas na scéimeanna teanga sásúil, an bhfuil sé iomarcach nó an dteastaíonn leasú air?

..(a) Teastaíonn leasú air. Ba chóir go mbeadh comóntacht idir na seirbhísí éagsúla a bheidh curtha ar fáil trí na scéimeanna chomh fada is atá sé praiticiúil. Dar ndóigh, beidh comhlachtaí stáit áirithe le sainchúraimí faoi leith a bheidh ag cur sainseirbhísí ar fáil don phobal. ** Ba chóir go mbeadh sé riachtanach d'aon scéim go mbeidh ar an gcomhlacht poiblí a bheith gníomhach ag cur in iúl don phobal na seirbhísí as Gaeilge atá ar fáil uathu ** (b) Go bhforbrófaí córas nua le caighdeán a bheadh bunaithe ar rialacháin reachtúla, ar nós Na Rialacháin um Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 (ALT 9) 2008

4. (b) An bhfuil malairt córais a mholfá a bheadh níos éifeachtaí agus níos éifeachtúla?

** (b) Go bhforbrófaí córas nua le caighdeán a bheadh bunaithe ar rialacháin reachtúla, ar nós Na Rialacháin um Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 (ALT 9) 2008

Seirbhísí ó chomhlachtaí poiblí sa Ghaeltacht

Sa chaoi is gur féidir leis an Stát tacú le stádas agus le húsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht, tá sé an-tábhachtach go mbeidh pobal na Gaeltachta ábalta a ngnóthaí oifigiúla a dhéanamh leis an Stát trí Ghaeilge.

5. (a) An bhfuil tú sásta leis na seirbhísí atá á soláthar trí Ghaeilge ag comhlachtaí poiblí sa Ghaeltacht?

..(a) Níl aon chinnteacht ó thaobh seirbhíse a bheith ar fáil trí Ghaeilge ón Stát sa Ghaeltacht nó ar an gcaighdeán Gaeilge a bheidh ar fáil má tá seirbhís Ghaeilge ar fáil

5. (b) An bhfuil leasuithe a mholfá a chuirfeadh le héifeachtacht agus le héifeachtúlacht na gcomhlachtaí poiblí sa réimse seo?

** (b) Ba chóir go mbeadh sé mar chuid de rialacháin nua san Acht go mbeidh, taobh istigh de 5 bliana, gach seirbhís ar fáil do phobal na Gaeltachta trí Ghaeilge agus na seirbhísí sin a bheith ar chomhchaighdeán leis na seirbhísí a chuirtear ar fáil trí Bhéarla in áiteanna eile ** Agus an Ghaeilge a bheith mar theanga oibre do gach comhlacht poiblí sa Ghaeltacht taobh istigh de 5 bliana.

Forálacha eile faoin Acht

Tá forálacha eile san Acht a dhaingníonn cearta maidir le húsáid na Gaeilge san Oireachtas, sna cúirteanna agus i gcóras logainmneacha an Stáit.

6. I do thuairimse, an leor na forálacha seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

Ní leor na forálacha seo. San Oireachtas: ** Ba chóir go mbeidh foráil ann ag leagan dualgais ar an Rialtas billí a fhoilsiú go dátheangach. Ba chóir atheagar a chur ar na rannóga aistriúcháin chun an bhforáil seo a fheidhmiú. ** Ó tharla go bhfuil formhór na reachtaíochta ar fáil sna rialacháin a dhéantar de bhun Achtanna, ba chóir an reachtaíocht tánaisteach a fhoilsiú go dátheangach feasta. Sna Cúirteanna: ** Seastar leis na forálacha atá anois ann; ** Ba chóir cúisí a ionchúiseamh sa teanga oifigiúil a roghnaíonn sé/sí, faoi mar a tharlaíonn i gCeanada. Shábhálfadh sé seo costais ateangaireachta. ** Ba chóir go mbeadh breitheamh i gcás a reáchtáiltear as Gaeilge nó go dátheangach (Gaeilge/Béarla) in ann Gaeilge a thuiscint agus an cas a éisteacht inti gan chabhair ó ateangaire. Shábhálfadh sé seo costais ateangaireachta agus chinnteodh sé triail chothrom. ** Ba chóir do bhreitheamh plé le páirtithe i gcúis sa teanga oifigiúil a roghnaíonn siad faoi seach. ** Ba chóir breithiúnas a thabhairt sa teanga oifigiúil nó sna teangacha oifigiúla a reáchtálann na páirtithe a dtaobh sin den chás trí na meáin. ** I gcás ina mbeidh Gaeilge in úsáid ag páirtí nó ag finné, ba chóir an breitheamh agus an giúiré (más ann) a bheith in ann Gaeilge a thuiscint agus an cas a éisteacht inti gan chabhair ó ateangaire. Shábhálfadh sé seo costais ateangaireachta agus chinnteodh sé triail chothrom. ** Ba chóir an Ghaeilge a bheith mar theanga oibre ag gach cúirt sa Ghaeltacht ach cead ag baill den phobal láithriú iontu as Béarla más mian leo nó, mura bhfuil Gaeilge ná Béarla acu, i dteanga eile trí ateangaire. Ní hé ról na gcúirteanna an Ghaeltacht a Bhéarlú. Tá dualgas mar seo i bhfeidhm cheana le halt 135(8)(b) den Acht Pleanála 2000 mar a leanas maidir le héisteacht poiblí ó bhéal de chuid an Bhord Pleanála:- “(b) I gcás ina mbaineann éisteacht ó bhéal le forbairt laistigh den Ghaeltacht, seolfar an éisteacht trí mheán na Gaeilge, mura gcomhaontóidh na páirtithe san achomharc nó sa tarchur lena mbaineann an éisteacht gur cóir an éisteacht a sheoladh i mBéarla.”

Comhlachtaí poiblí faoin Acht

Cuireann an tAcht dualgas ar chomhlachtaí poiblí, atá liostaithe faoin Acht, seirbhísí a sholáthar trí Ghaeilge. Tá liosta iomlán na gcomhlachtaí poiblí faoin Acht ar fáil ag www.ahg.gov.ie.

Tá na comhlachtaí poiblí seo a leanas liostaithe faoin Acht – Ranna agus oifigí Rialtais, údaráis áitiúla, ollscoileanna, institiúidí tríú leibhéal eile, coistí gairmoideachais, an Garda Síochána, an tSeirbhís Chúirteanna, na Coimisinéirí Ioncaim, Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, gníomhaireachtaí, boird & cuideachtaí Stáit eile.

7. I do thuairimse, an bhfuil liosta na gcomhlachtaí poiblí faoin Acht cuí nó an dteastaíonn leasú sa réimse seo?

Níl sé iomlán ** Ba chóir go huathoibríoch go gcuirfear aon chomhlacht poiblí nua a bhunófar amach anseo ar liosta na gcomhlachtaí poiblí a thagann faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 agus nach mbeadh gá fanacht ar mholadh ón Aire ** Sa chás go gceapann nó go n-údaraíonn comhlacht poiblí cuideachta phríobháideach nó gníomhaireacht de chineál ar bith eile le feidhmiú thar a cheann agus é ag déileáil leis an bpobal ba chóir go mbeadh na dualgais cheanna acu is atá ag an gcomhlacht poiblí le seirbhís a chur ar fáil trí Ghaeilge don fheidhm a cheapfar iad a chur i gcrích ar son an chomhlachta phoiblí ** Ba chóir go dtiocfadh aon chomhlacht gur leis an stát é

(bainc, comhlachtaí leath-stáit, srl. san áireamh) faoin Acht nó aon chomhlacht a fhaigheann ceadúnas ón stát gníomhú sa tír (ní chosnóidh seo airgead ar an Stát agus bheadh go leor leor seirbhísí breise curtha ar fáil dá bharr)

Oifig an Choimisinéara Teanga

Is faoin Acht a bunaíodh Oifig an Choimisinéara Teanga. Is é príomhról na hOifige ná monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Achta.

8. I do thuairimse, an bhfuil cumhachtaí agus feidhmeanna na hOifige sin dóthanach nó iomarcach agus an dteastaíonn leasuithe orthu?

****** Is léir nach bhfuil cumhachtaí agus feidhmeanna sách láidir ag Oifig an Choimisinéara Teanga nuair is féidir a rá nach bhfuil scéim Gaeilge ag leithéidí Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte agus nach bhfuil an piónós sách dian ann sa chóras a spreagadh FSS chun a leithéid a dhéanamh ó cuireadh tús le córas na scéimeanna sin. ****** Ba chóir Oifig an Choimisinéara Teanga a fhágáil mar oifig neamhspleách le hairgead a shábháil ar an Rialtas agus cumhachtaí níos mó a thabhairt dóibh. ****** Mura gcoinneofar Oifig an Choimisinéara Teanga neamhspleách bainfidh na fadhbanna céanna léi agus a léirigh mé thuas i dtaobh na seirbhísí stáit i gcoitinne agus dreamanna atá ag feidhmiú thar a gceann sa mhéid a bhaineann le Gaeilge

Go ginearálta

9. An bhfuil leasuithe eile a mholfá ar an Acht le cinntiú gur reachtaíocht í atá oiriúnach agus cuí dá feidhm?

****** Ba chóir go mbeadh rialacháin ann maidir le fógraíocht, m.sh. ba chóir go mbeadh 20% den fhógraíocht déanta ag comhlachtaí poiblí sna meáin déanta sna meáin Ghaeilge ****** Ba chóir go mbeadh rialacháin ann go mbeidh líon áirithe daoine i ngach comhlacht poiblí in ann seirbhís a chur ar fáil trí Ghaeilge (ní gá go mbeadh Gaeilge ag gach fostaí nua, ach ba chóir go mbeadh céatadán den fhoireann le Gaeilge ann)

10. Céard iad na seirbhísí trí Ghaeilge a bhfuil éileamh agat féin orthu ó chomhlachtaí poiblí nó an gceapann tú gur cheart tosaíocht a thabhairt dóibh?

****** Éilím seirbhís trí Ghaeilge ó gach comhlacht poiblí a bhím ag plé leo ****** Ba cheart go mbeidh na suíomhanna gréasáin ag comhlachtaí poiblí ar fáil trí Ghaeilge

11. Céard iad na constaicí nó na deacrachtaí a fheictear duit a bhaineann le seirbhísí ar chomhchaighdeán a sholáthar i nGaeilge ag comhlachtaí poiblí?

****** Easpa cumais sa Ghaeilge. Is gá daoine a earcú le Gaeilge agus daoine sa chóras cheana féin a oiliúint ****** Easpa eolais ag móramh na státseirbhíseach ar an tábhacht a bhaineann le seirbhísí a chur ar fáil trí Ghaeilge do phobal na Gaeilge agus Gaeltachta. Tá gá le cúrsaí feasachta teanga.

12. Céard iad na leasuithe a mholfá ar an Acht le forbairt a dhéanamh ar sheirbhísí Stáit trí Ghaeilge ar bhonn éifeachtach agus éifeachtúil ó thaobh costais de?

****** Mar a moladh cheana féin, ba chóir go mbeadh gach cáipéis chorparáideach curtha ar fáil go leictreonach amháin (d'fhéadfadh na comhlachtaí poiblí nó na leabharlanna cóipeanna aonarach de na cáipéisí a chur i gcló ar ghnáthinneall fótachóipeála d'aon duine gan teacht ar ríomhaire. Shábhálfadh a leithead de mholadh na milliúin euro ar an Stát gach bliain mar gheall nach mbeadh orthu na mílte cáipéis chorparáideach a chur i gcló2) ****** Ba chóir Oifig an Choimisinéara Teanga a fhágáil mar oifig neamhspleách le hairgead a shábháil ar an Rialtas